

POSTANOWIENIE

Dnia 7 listopada 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maria Szczepaniec (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Aleksander Stępkowski

SSN Krzysztof Wiak

w sprawie ze skargi: R. Z.

przy udziale Skarbu Państwa Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach

na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki

w postępowaniu III AUa 120/22 toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 7 listopada 2023 r.,

- 1) stwierdza, że w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn. akt III AUa 120/22 nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2) zaleca Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach wyznaczenie w sprawie o sygn. III AUa 120/22 rozprawy w terminie 3 (trzech) miesięcy od dnia zwrotu akt;**
- 3) przyznaje skarżącemu R. Z. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumę pieniężną w wysokości 2000 (dwa tysiące) zł;**
- 4) umarza postępowanie w przedmiocie wniosku o zwolnienie R. Z. z obowiązku uiszczenia opłaty od skargi;**

UZASADNIENIE

R.Z. (dalej: „Skarżący”) pismem z dnia 21 września 2023 r., działając na podstawie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznawania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (t.j. Dz.U. 2018, poz. 75 z późn. zm., dalej: „u.s.p.p.”), wniósł skargę na przewlekłość postępowania wszczętego przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach w sprawie o sygn. akt III AUa 120/22 o odsetki.

Skarżący domagał się:

1. stwierdzenia, że w postępowaniu toczącym się przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych pod sygn. akt III AUa 120/22 doszło do naruszenia prawa skarżącego do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, tj. do przewlekłości postępowania;
2. wydania Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach Wydziałowi III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zalecenia wyznaczenia terminu rozprawy;
3. przyznania na rzecz skarżącego od Skarbu Państwa Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumy pieniężnej w kwocie 3000 zł (trzech tysięcy złotych) w związku ze stwierdzoną przewlekłością postępowania;
4. zwolnienia od konieczności uiszczenia opłaty od skargi.

W uzasadnieniu skargi na przewlekłość postępowania wskazano, że pismem z 17 stycznia 2022 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Zabrzu wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 14 grudnia 2021 r., VIII U 1028/21. Pismem z 1 marca 2023 r. organ rentowy na wezwanie Sądu Apelacyjnego uzupełnił braki formalne apelacji. Zarządzeniem wydanym 11 marca 2022 r. doręczono skarżącemu odpis apelacji. Następnie pismem z 14 kwietnia 2022 r. odpowiedź na apelację złożył R.Z. W dniu 20 kwietnia 2022 r. przesłano organowi rentowemu odpis odpowiedzi na apelację. Od tego czasu (pomimo upływu półtora roku) Sąd Apelacyjny w Katowicach nie podjął żadnej czynności w sprawie.

Wskazane okoliczności stanowią w ocenie skarżącego podstawę do stwierdzenia, że doszło do naruszenia jego prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki.

Uczestnik postępowania w piśmie z 17 października 2023 r. stanowiącym odpowiedź na skargę wniósł o jej oddalenie jako bezzasadnej.

W uzasadnieniu wskazał, że od daty wpływu apelacji organu rentowego i nadania biegu postępowaniu apelacyjnemu, sprawa oczekiwała na rozpoznanie zgodnie z kolejnością wpływu. Sprawa skarżącego wpłynęła w okresie obowiązywania rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. 2019.1141), w świetle którego sprawy są rozpoznawane zgodnie z kolejnością wpływu, a poza kolejnością rozpoznawane są sprawy pilne, o których mowa w § 2 ust. 5f tego aktu prawnego. Sprawa skarżącego nie należy do żadnej z kategorii spraw pilnych.

Ponadto uczestnik postępowania podniósł, że obsada sędziowska III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Apelacyjnego w Katowicach w 2021 r. i następnych latach była dalece niewystarczająca w stosunku do liczby spraw pozostających do rozpoznania. Na dzień wniesienia skargi w przedmiotowym wydziale orzekało 11 sędziów, przy czym dwójka spośród nich do tej pory przebywa na długotrwałym zwolnieniu lekarskim.

Prezes Sądu Apelacyjnego w Katowicach wyjaśnił, że wpływ spraw do III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wynosił: w 2021 r. - 3016 spraw, a w 2022 r. - 2534. Z kolei zaległość w rozpoznaniu spraw na styczeń 2021 r. kształtowała się na poziomie 3486 spraw, w styczniu 2022 r. wynosiła 3251 spraw, a na dzień 21 września 2023 r. (data wpływu skargi) - 2653 sprawy. Średnie obciążenie sprawami w III Wydziale Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Apelacyjnego w Katowicach na jeden etat orzeczniczy na dzień wpływu skargi wynosiło 241 spraw. Od 7 lipca 2023 r. sędzia referent sprawy przeszedł w stan spoczynku, sprawa oczekuje na przydzielenie do referatu innego sędziego.

Zdaniem uczestnika postępowania z powyższych informacji wynika wprost, że opóźnienie w rozpoznaniu przedmiotowej sprawy jest jedynie wynikiem zmniejszonej obsady sędziowskiej skutkującej powstaniem znacznych zaległości w rozpoznaniu spraw.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga, co do zasady zasługiwała na uwzględnienie, choć Sąd Najwyższy dokonał miarkowania sumy pieniężnej żądanej przez skarżącego.

Po pierwsze, Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga była dopuszczalna, wobec czego podlegała merytorycznemu badaniu.

Zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 u.s.p.p., strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania). Równocześnie stosownie do art. 2 ust. 2 u.s.p.p. dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie albo czynności podjętych przez prokuratora prowadzącego lub nadzorującego postępowanie przygotowawcze w celu zakończenia postępowania przygotowawczego lub czynności podjętych przez sąd lub komornika sądowego w celu przeprowadzenia i zakończenia sprawy egzekucyjnej albo innej sprawy dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego. Dokonując tej oceny, uwzględnia się łączny dotychczasowy czas postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakter sprawy, stopień faktycznej i prawnej jej zawichości, znaczenie dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowanie się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania.

Przewlekłość postępowania może nastąpić zarówno wtedy, gdy sąd nie podejmuje żadnych czynności, jak i wtedy, gdy je podejmuje, ale są one nieprawidłowe i w ich następstwie dochodzi do zwłoki w rozpatrzeniu sprawy (postanowienie Sądu Najwyższego z 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15).

Ustawa nie określa wprost, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje pogląd, że naruszeniem prawa strony do rozpoznania

sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki jest m.in. wielomiesięczna beczynność sądu polegająca na niewyznaczeniu rozprawy, trwająca co najmniej 12 miesięcy (patrz: postanowienia Sądu Najwyższego z: 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; 18 maja 2016 r., III SPP 53/16; 14 marca 2007 r., III SPP 3/07; 22 stycznia 2019 r., I NSP 68/18; 22 stycznia 2019 r., I NSP 71/18; 16 maja 2019 r., I NSP 28/19; 21 maja 2019 r., I NSP 21/19; 14 czerwca 2019 r., I NSP 37/19; 5 kwietnia 2022 r., I NSP 66/22; 7 lipca 2022 r., I NSP 204/22; 23 listopada 2022 r., I NSP 312/22), jakkolwiek w części orzeczeń wskazuje się, że także krótsza, np. ośmiomiesięczna beczynność sądu, naruszyć może prawo strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (patrz: postanowienia Sądu Najwyższego z: 8 maja 2013 r., III SPP 51/13; 17 grudnia 2013 r., III SPP 242/13; 27 marca 2019 r., I NSP 88/18). Podobnie przyjmował Naczelny Sąd Administracyjny (zob. postanowienia NSA z: 7 lipca 2006 r., I OPP 64/06; z 24 kwietnia 2008 r., I OPP 16/08; 4 czerwca 2008 r., I OPP 20/08; z 24 lipca 2008 r., I OPP 23/08, 21 kwietnia 2010 r., II OPP 10/10). Ten utrwalony standard orzeczniczy wyznacza swoiste domniemanie, co do zaistnienia przewlekłości postępowania lub braku tejże. Jednakże powinien być on stosowany przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności, o których mowa w art. 2 ust. 2 u.s.p.p. i w szczególnych przypadkach domniemanie to może być wzruszone (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 lipca 2019 r., I NSP 48/19).

W powołanym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że znamiona przewlekłości przypisuje się z reguły dopiero kilkunastomiesięcznej lub dłuższej beczynności sądu drugiej instancji w wyznaczeniu terminu rozprawy odwoławczej. Kilkumiesięczny okres oczekiwania na wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej mieści się w pojęciu rozsądnego terminu, w którym sprawa może oczekiwać na jej rozpoznanie. Jedynie wyjątkowo krótsze okresy beczynności mogą uzasadniać stwierdzenie przewlekłości postępowania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 lipca 2014 r., III SPP 123/14).

Sąd Najwyższy podziela przytoczone wyżej poglądy i w zaistniałych okolicznościach stwierdza, że doszło do naruszenia prawa R.Z. do rozpoznania sprawy III AUa 120/22 w postępowaniu przed Sądem Apelacyjnym w Katowicach

bez nieuzasadnionej zwłoki. Akta sprawy wraz z apelacją organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach z 14 grudnia 2021 r., VIII U 1028/21 wpłynęły do Sądu Apelacyjnego w Katowicach 21 stycznia 2022 r. Pismem z 1 marca 2023 r. organ rentowy na wezwanie Sądu Apelacyjnego uzupełnił braki formalne apelacji. Zarządzeniem wydanym 11 marca 2022 r. doręczono skarżącemu odpis apelacji. Następnie pismem z 14 kwietnia 2022 r. odpowiedź na apelację złożył R.Z. W dniu 20 kwietnia 2022 r. przesłano organowi rentowemu odpis odpowiedzi na apelację. Od tego czasu (pomimo upływu półtora roku) Sąd Apelacyjny w Katowicach nie podjął żadnej czynności w sprawie. Ponadto do dnia wniesienia skargi na przewlekłość postępowania apelacyjnego (21 września 2023 r.) termin rozprawy apelacyjnej nie został wyznaczony.

Należy też stwierdzić, że wskazywane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach przyczyny długiego oczekiwania na rozpoznanie sprawy apelacyjnej, odnoszące się do znacznego wpływu spraw oraz braków kadrowych, nie uzasadniają zaistniałej zwłoki w rozpoznaniu spornego postępowania apelacyjnego.

Nie budzi wątpliwości, że przewlekłość postępowania jest kategorią obiektywną, a obowiązkiem państwa jest zagwarantowanie, by sprawy osób podległych jego jurysdykcji toczyły się bez zbędnej zwłoki (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05). Obowiązkiem Państwa jest zatem zapewnienie takiego sposobu funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości, aby rozstrzygnięcie sprawy nie trwało dłużej niż to jest konieczne (postanowienia Sądu Najwyższego z: 21 marca 2006 r., III SPP 13/06; 21 kwietnia 2021 r., I NSP 20/21).

W postanowieniu z 21 kwietnia 2021 r., wydanym w sprawie sygn. akt I NSP 20/21, Sąd Najwyższy trafnie podkreślił, że dla strony czy też uczestnika postępowania nie ma znaczenia, gdzie tkwi źródło przewlekłości postępowania: czy w zaniedbaniach i opieszałości sądu, przepracowaniu czy objętości referatu sędziego, czy też w państwie, które nie przyjęło odpowiednich rozwiązań w celu zapobieżenia systemowej przewlekłości postępowań. Zła organizacja wymiaru sprawiedliwości, brak odpowiedniego budżetu czy też zbyt duża ilość spraw przypadająca na jednego sędziego nie powinny obciążać uczestników

postępowania. Prawem strony każdego postępowania jest bowiem zgodnie z art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, aby odbyło się ono w rozsądnym terminie (zob. M. Mrowicki, Przewlekłość postępowania i jej systemowy charakter w Polsce. Glosa do wyroku ETPC z 7 lipca 2015 r., nr: 72287/10, 13927/11 i 46187/11, LEX/el. 2016, s. 7). Odpowiedzialność za przewlekłe prowadzenie postępowania spoczywa na Państwie, nawet wówczas, gdy nie sposób odpowiedzialności za taki stan rzeczy przypisać - jak ma to miejsce w niniejszej sprawie - konkretnemu sędziemu kierującemu postępowaniem, czy sędziemu pełniącemu obowiązki administracyjne w zakresie organizacji pracy sądu lub wydziału. Przewlekłość postępowania w niniejszej sprawie wynika bowiem z systemowej wadliwości organizacji funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości. Należy też stwierdzić, że wskazywane przez Prezesa Sądu Apelacyjnego w Katowicach przyczyny długiego oczekiwania na rozpoznanie sprawy apelacyjnej, odnoszące się do znacznego wpływu spraw oraz braków kadrowych, choć wyjaśniają powody zwłoki to jednak jej nie usprawiedliwiają.

Orzekając o przyznaniu skarżącemu od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach sumy pieniężnej w wysokości 2000 zł, Sąd Najwyższy uwzględnił, iż zgodnie z art. 12 ust. 4 u.s.p.p., minimalna wysokość sumy pieniężnej jaką należy zasądzić od Skarbu Państwa na rzecz skarżącego wynosi 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, nie mniej jednak niż 2000 zł. Postępowanie apelacyjne toczyło się rok i 9 miesięcy, zatem skarżącemu od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Katowicach należna była kwota 2000 zł.

Jednocześnie Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do przyznania skarżącemu żądanej sumy pieniężnej w wysokości 3000 zł. Zważyć bowiem należy, że przewlekłość zamykająca się w przedziale czasowym krótszym niż dwa lata, nie jest rażącą zwłoką w rozpoznaniu sprawy. Zasądzona suma pieniężna rekompensuje samo zaistnienie, jak i skutki przewlekłości postępowania. Kwota pieniężna przyznawana na podstawie u.s.p.p. nie służy poprawie bytu materialnego skarżącego. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 12 ust. 2 i 4 u.s.p.p. orzekł, jak w pkt 2 i 4 sentencji.

Sąd Najwyższy na podstawie art. 12 ust. 3 u.s.p.p. zalecił Sądowi Apelacyjnemu w Katowicach wyznaczenie w sprawie o sygn. III AUa 120/22 rozprawy w terminie 3 (trzech) miesięcy od dnia zwrotu akt (pkt 3 sentencji).

Sąd umorzył postępowanie w przedmiocie wniosku o zwolnienie R.Z. z obowiązku uiszczenia opłaty od skargi z uwagi na zwolnienie skarżącego od kosztów sądowych z mocy ustawy. Zgodnie z treścią art. 96 ust. 1 pkt 4 k.p.c. nie ma obowiązku uiszczenia kosztów sądowych strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych. Zwolnienie od kosztów sądowych jest pełne. Z uwagi na powyższe, zbędne było orzekanie w przedmiocie wniosku skarżącego o zwolnienie go z kosztów sądowych w zakresie opłaty od skargi. Postępowanie w tym zakresie należało więc umorzyć na podstawie art. 8 ust. 2 u.s.p.p. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 355 k.p.c.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

M.L.]

[ms]